

Author: Katona, Vilmos
 Affiliation: University of Pécs
 Title: BROTHERLY BOND
 Citation: Metszet, Vol 14, No 4 (2023), pp 52-57,
<https://doi.org/10.33268/Met.2023.4.7>
 Received: 08 May 2023
 Accepted: 06 June 2023
 Published: 17 August 2023
 REFORMED CHURCH CENTRE,
 BUDAÖRS, HUNGARY
 ARCHITECT: ZOLTÁN BERZSÁK
 Taking inspiration from biblical references to grape vines this church is decorated using perforated steel sheet set against a background of raw concrete and white painted brickwork. The church is located on the street side of a narrow suburban plot enclosing a courtyard with the pastor's home placed at back of the site, with its own private walled garden. Although bounded on both sides this church is unexpectedly bright takes advantage of perforated materials and pergolas to make a play with daylighting.

01

02

TESTVÉRI KÖTELEK

REFORMÁTUS GYÜLEKEZETI KÖZPONT | BUDAÖRS

Berzsák Zoltán a 4 plusz Építész Stúdió Pro Architectura díjas alapítója és vezetője, akinek munkássága fiatal kora ellenére már tananyag a Műegyetemen. Sikerének oka részint az lehet, hogy az átlagosnál fontosabbnak tartja a közös gondolkodást, a környezethez való illeszkedést és a kommunikációt. Több egyházi építménye ismert. Az ő csapata jegyzi a csömöri református templom [1], valamint a Ráday utcai református központ és kollégium felújítását. Nevükhöz köthető az újpesti Egek Királynője katolikus főplébánia is, amely előképe a budaörsi református templom és közösségi ház terveinek.

- 01 Budaörs főútja mellett két templom tornya magasodik egymás szomszédjában. A régi az evangélikus, az új a református gyülekezet harangjait foglalja magában
- 02 A Szőlősgazda Háza földszinti szalonnal csatlakozik az utcához. Kertje nyitva áll a városlakók előtt

ÉPÍTÉS | ARCHITECT
 Berzsák Zoltán

FOTÓ | PHOTO
 Hlinka Zsolt

SZERZŐ | AUTHOR
 Katona Vilmos

—Már csaknem egy évtizede, hogy 2014-ben Berzsák katolikus plébániájánál felfigyelhetünk egy perforációval készült sejtelmes ornamentikára. [2] A kortárs díszítőelem, amely népművészeti motívumot rótt az épület szálcement spalettáira, hasonlít arra a megoldásra, amelyet később Ferencz Marcel alkalmazott a Néprajzi Múzeum homlokzatán, de rokona annak az irányvonalnak is, amely az NFT művészet világában, különösen a pixel art fiatal nemzedékében vált népszerűvé. Budaörsön is egy mai kifejezőmód találtott a tradicionálissal, megragadva a biblikus hagyomány egyik lényegi motívumát. Ez a motívum a szőlőtő, amely az épület minden részletében felfedezhető. Az apró lyukakból komponált indafonat szó szerint átöleli, egyben tartja a közösségi házat anélkül, hogy üzenete túl konkrétá válna, mégis a keresztény élet lényegét jeleníti meg. A gyülekezeti központ hivatalos elnevezése is A Szőlősgazda Háza lett.

—A szőlőt többször is említik a Bibliában, mint fontos szimbólumot, amely már az Ószövetségben is feltűnik az ígért földjéről és Izrael népéről alkotott elbeszélésekben. Az Újszövetségben Jézus magát nevezte igazi szőlőtőnek, amelyből az élet árad, a szőlőből készült bor pedig a szövetség vérenek jelképe (Mt 26,27–28). A szőlőtőke felekezettől függetlenül fontos minden keresztény számára. János evangéliumában ez áll: „Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők: aki énbennem marad, és én őbenne, az terem sok gyümölcsöt, mert nélkülem semmit sem tudtok cselekedni” (Jn 15,5). Ezzel azt fejezte ki Jézus, hogy az ő követőinek szoros kapcsolatban kell lenniük vele, hogy tőle életet és erőt kapjanak. A szőlő arra is utal, hogy a Megváltó áldozata

01
02

03

a keresztben olyan volt, mint amikor a szőlőbogyókat préselik ki, hogy a léből bor legyen. E növény tőkéje tehát a keresztény hit egyik központi szimbóluma, amely az Isten szeretetét és a keresztény testvériség szoros kötelékét hirdeti.

—A szőlőtőben ökumenikus lehetőség is rejlik, hiszen már a legkorábbi történelmi időkben is ábrázolták az ősegyház templomainak mozaikberakásain. E jelképet Budaörsön egy kellően visszafogott épület hordozza tovább, amely formai rendezettségével, ugyanakkor anyaghasználatának természetességével hat a járóelőkre. Berzsák Zoltán a hagyományos téglaidomokat nem fedte el vakolattal, csupán fehér festékkel, így a téglá textúrája is élő. Steril felületeket nem látni. Hasonló megoldást alkalmazott a közelmúltban Major György rákoskerti, [3] valamint Czigány Tamás és Cseh András újrónafői [4] templománál, de sokan emlékeznek még Alvar Aalto fehér téglafalaira és Hans van der Laan kolostoraira is, amelyek közül több épült ezzel a megoldással. Ezeket túl különösen érdemes a 4 plusz Építész Stúdió munkáját összevetni Florian Nagler müncheni ökumenikus központjával. [5]

—A müncheni külvárosi vallási centrum kettős rendeltetése funkcionális értelemben is egybevág a budaörsi együttessel. Célja a közösségi terek minél

nagyobb választékának megteremtése és a keresztény élet széles spektrumának összehangolása egyfajta „belső város” kialakításán át. Ez Budaörsön is teljesülni látszik az utcára nyíló földszinti szalon, a torony alatti kocsibehajtó, a belső udvarok rendszere, valamint a nagyobb családok és fiatalok számára kialakított egybenyíló terek által. Az utcai tömbhöz egy lelkészlakás is társul a kert végén külön épületben, amely függetlenségének megőrzése mellett architektúrájában ugyanúgy a templomhoz, tehát a közösséghez tartozik.

—A második cél a szomszédságra és a többi keresztény felekezetre vonatkozik. A főúton néhány háznóra található kortárs evangélikus templom Krähling János alkotása, [6] amelynek posztmodernbe hajló elgondolása eltér a református testvérépület letisztult geometriájától. Az új templom tornya mégis szándékoltnan ugyanolyan magas, mint a régié, így nem alakult ki közöttük fontossági verseny. A két torony inkább két stabil pilléreként áll az utcafronton, ami a keresztény tanítások együvé tartozását hirdeti, ugyanakkor emléket állít az eltérő építészeti megközelítésmódoknak is – utóbbit talán csak a szakma számára.

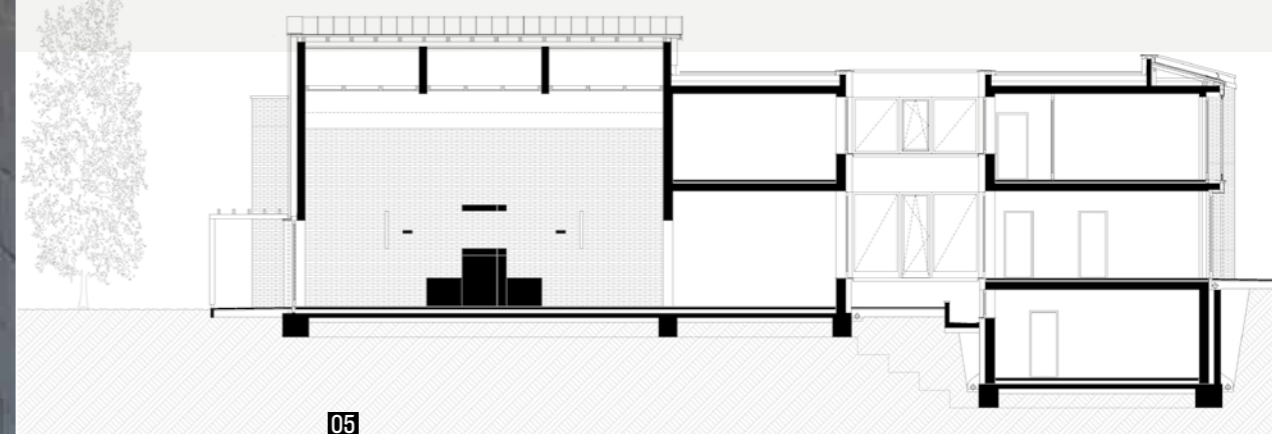
—A torony alatti kapu nem záródik ráccsal, így a városiakok számára is szabad a bejárás a templomkertbe. Itt egy középkori utcácska hangulatát is

08

01

04

05

- 03 Absztrakt szőlőfonat a homlokzaton, élő szőlőindák a kertben
- 04 Nyitott passzázs az utcáról a kertbe
- 05 Hosszmetszet a gyülekezeti téren át

át lehet élni, éppúgy, mint Münchenben. Nyitott gondolkodást mutat a gyalogos bejáró is, amelyen át közvetlenül egy földszinti szalonba érkezőnk. Nagy „kirakatüvege” révén szinte az utcával összeérő tér helyet adhat különféle rendezvényeknek, kiállításoknak, és a tervek szerint kávézó is nyílik majd itt. Hátul helyezkedik el a légudvar, amely egyúttal fénycsatornája a földszinten és az emeleten köré csoportosuló termeknek és közlekedőknek.

—A szalonból egyenes út vezet a templomba, amely a kert felől védettebb helyet foglal el. A légudvar és a templom közé egy hittanterem ékelődik, ami oldalról természetes fényt kap. Egy teakonyhán át ez a terem is összeköttetésben áll a templommal, amelynek fő megközelítése a szalon felől bevezetett előcsarnokon át nyílik. Az átlagosnál keskenyebb csarnokon – afféle

narthexen – át három kapu tárja fel a liturgikus teret, amely a korai keresztény bazilikákra emlékeztet.

A templom körülbelül négyzetes alaprajzon emelkedik, és derékszögekben találkozó síkjai is egy kubust határoznak meg. Ezt az egyszerű fehér „kockát” egy galéria, a kert felől súrlófény és a szószek fölött teljes mennyezeti bevilágító teszi érdekessé. A dístelen téglafal finomabb mintázatot talán nem is alkothatna, mint így, a két irányból érkező és kétféle minőséget képviselő fényben. Ebben szerepet kap a véletlenszerűség, amelynek részese a mennyezet indafonata is.

A lyuggatott minta ugyanazt a témát folytatja, amelyet elsőként a homlokzaton vehettünk szemügyre. A szent kalligráfia a fejünk felett is tovább írja üzenetét, míg az álmennyezet arányos táblái a régi református templomoknál gyakori kazettás mennyezetre utalnak.

04

05

06

06

- 06 Vizuális csend és élő faltextúra a liturgikus térben
 07 Emeleti közösségi tér és tárgyaló, a fonatmintás paneleken át kilátással a budaörsi hegyekre
 08 Földszinti alaprajz

Az utókor erről a gyülekezeti házról egyszer talán úgy emlékezik meg, mint találkozási helyről, ahol a keresztény utak egybefonódtak

Régi hagyomány az is, hogy a karzaton fiatal párok és gyerekek foglalnak helyet. Ám a kicsik számára már hangszigetelt üveggel lekerített játszótér szolgál lelátóként, ahol a felügyelő szülők kivetítőként követik a szertartást. Noha ez hűvös megoldásnak tűnhet egy dél-amerikai vidéki templomhoz képest, Németországban szinte mindennapos az újabb építészeti szertartásterekben. Az architektúra csendje feltételezi az akusztikai csendet. Ugyancsak ez jellemzi az egyedileg tervezett fabútorokat is, amelyek dísz magába a forma, míg anyaga segít a hangok hatékonyabb elnyelésében. A templomhajó végében szószék magasodik, előtte úrasztala, annak rendje és módja szerint, noha az egyenlőséget hangsúlyozó centrális helyett inkább a tengelyesen tájolt elrendezés érvényesül. Az bútorzat azonban nem kötött. A liturgikus tér átrendezhető akár profán koncertek igényei szerint is.

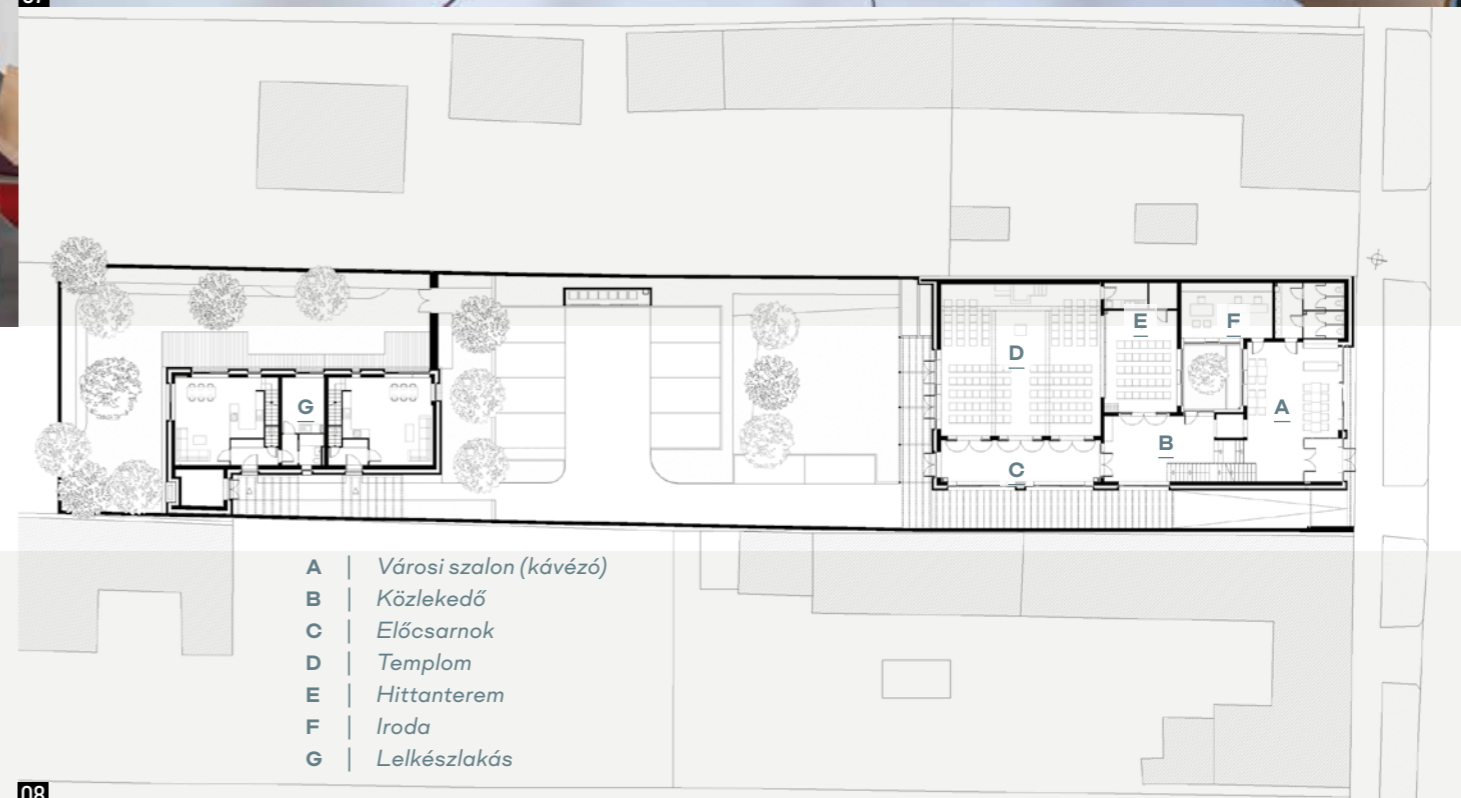
06

—Az emelet záróakkordja egy közösségi terem, amely ismét az utcafrontra néz. Innen beléphetünk a torony belsejébe, de még ennél is különösebb látvány a perforált homlokzati panelek mögül feltáruló táj. A Budaörsöt északról szegélyező hegyek drámai színpalái a tisztességes polgári városnak. A látványt lecsendesíti a templom, és megszelídíti a szőlőskert, melynek élő indái a hátsó terasz pergoláira futnak. Az építőmunkából mindenki kivette a részét, a szőlő a katolikus közösség adománya volt. Az utókor erről a gyülekezeti házról egyszer talán úgy emlékezik meg, mint találkozási helyről, ahol a keresztény utak egybefonódtak. Az épület már adott hozzá.

07

07

08

- A | Városi szalon (kávészó)
- B | Közlekedő
- C | Előcsarnok
- D | Templom
- E | Hittanterem
- F | Iroda
- G | Lelkészlakás

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Garai, Péter: „Hagyományba oltott modernitás: Református templom és gyülekezeti központ”, *Metszet*, Vol 12, No 3 (2021), pp 48-53.
- [2] Katona, Vilmos: „Introvertált építészet: Egek Királynéja Főplébánia, Újpest”, *Metszet*, Vol 6, No 1 (2015), pp 56-57.
- [3] Katona, Vilmos: „Templom a határon: Szent XXIII János-kápolna, Budapest, Rákaskert”, *Régi-Új Magyar Építőművészet*, No 1 (2018), pp 8-13.
- [4] Wesselényi-Garay, Andor: „A Józanság története: Római katolikus templom, Újronafő”, *Metszet*, Vol 5, No 4 (2014), pp 34-37.
- [5] Katona, Vilmos: „A hit új erődjei: Keresztény közösségek építésze a változó Münchenben”, *Utóirat: A Régi-Új Magyar Építőművészet Melléklete*, Vol 10, No 57 (2010), pp 14-20.
- [6] Vukosavljev, Zorán: „Ház a házak között: Budaörs, evangélikus templom”, *Alaprajz*, Vol 11, No 2 (2004), pp 26-29.

ÉPÍTETŐ: Budaörsi Református Egyházközség
 | GENERÁLTERVEZŐ: 4 plusz Építész Stúdió Kft.
 | ÉPÍTÉSZ MUNKATÁRSOK: Konyha Katalin, Rácz Noémi, Szvák Dorottya, Csintalan Csongor
 | TARTÓSZERKEZET: Terraplan '97 Kft., Puszkás Balázs, Kerényi Márton | ÉPÜLETGÉPÉSZET: Piraton Komplex Kft., Kalmár József, Molnár Máté | ÉPÜLETVILLOMOSSÁG: Kánai Barnabás | TŰZVÉDELEM: Érces Gergő | KERTÉSZET: Tézl-Szabó Franciska | AKUSZTIKA: Fűrjes Andor Tamás | KIVITELEZŐ: Uhrinwest Kft., Varga Norbert